

Bewust stoppen met eten en drinken

*Van morele twijfel naar
zorgvuldig handelen*

Jill Hamers, verpleegkundig specialist

Merel van der Zande, verpleegkundig specialist

Definitie

‘De handeling van een **wilsbekwame** persoon die **vrijwillig en weloverwogen** besluit om te stoppen met eten en drinken met het primaire doel om het **overlijden te bespoedigen** vanwege aanhoudend onaanvaardbaar lijden’

Morele twijfel

- BSTED is normale palliatieve en levenseinde zorg
- Gewetensbezwaar
- Bij morele stress contacteer geestelijk verzorger
- Moreel beraad optioneel

Mogen wij jullie voorstellen ...

Floor Haak, 86 jaar

Floor gaat jullie uitleggen waarom hij kiest voor bewust stoppen met eten en drinken (BSTED)

Vorbereidende fase

- Iedereen mag deze wens uitspreken
- Voor goede begeleiding zijn duidelijke afspraken en communicatie belangrijk

Wilsverklaring

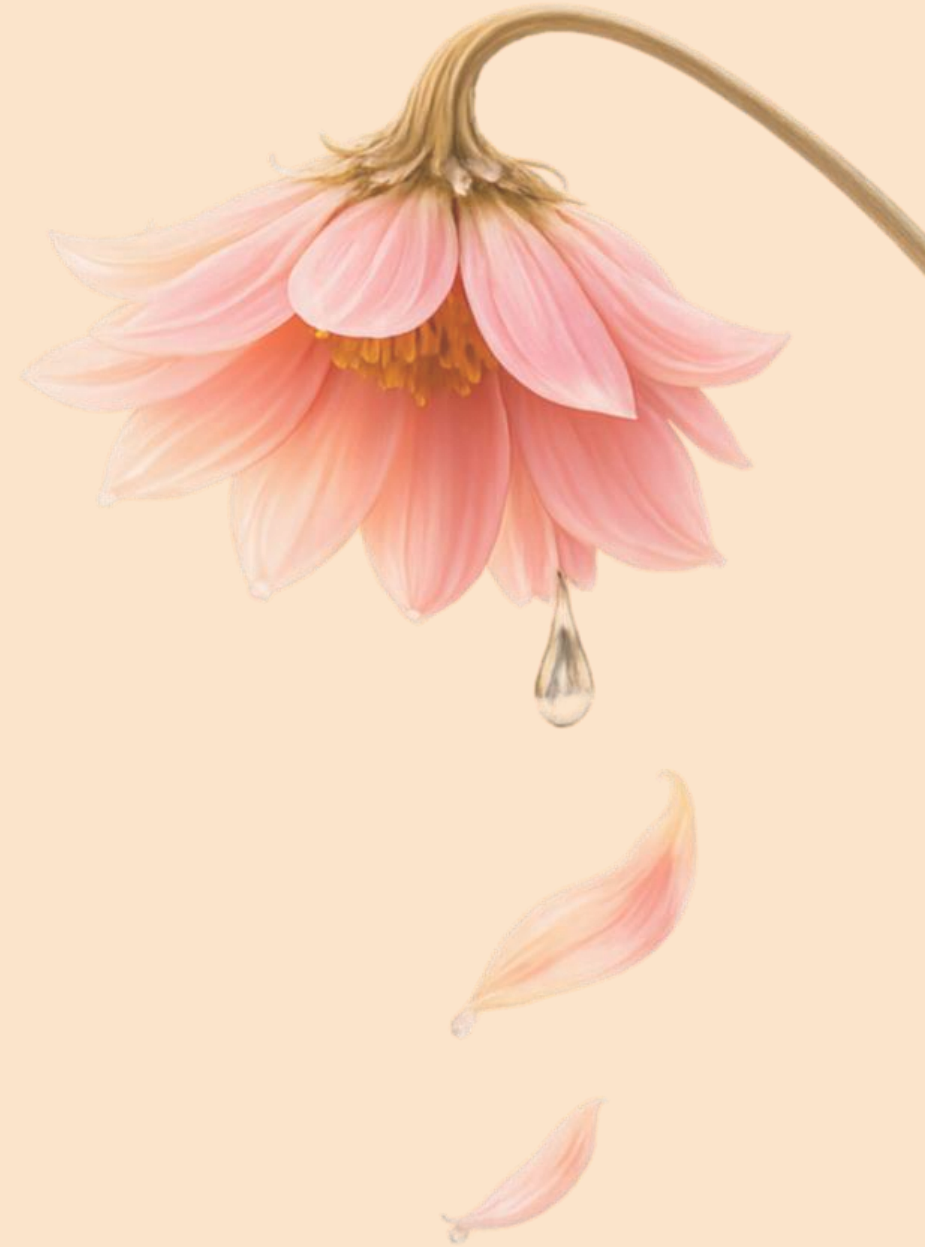
- Dat zij bewust stopt met eten en drinken om het levenseinde te bespoedigen;
- Dat zij niet opgenomen wil worden in een ziekenhuis;
- Dat zij geen toestemming geeft voor het aanbieden van eten en drinken en het kunstmatig toedienen van voeding en vocht;
- Dat zij afziet van levensverlengende behandelingen inclusief reanimatie;
- Hoe te handelen als zij in delirante toestand vraagt om vocht;
- Zorg dat er een vertegenwoordiger wordt aangewezen.

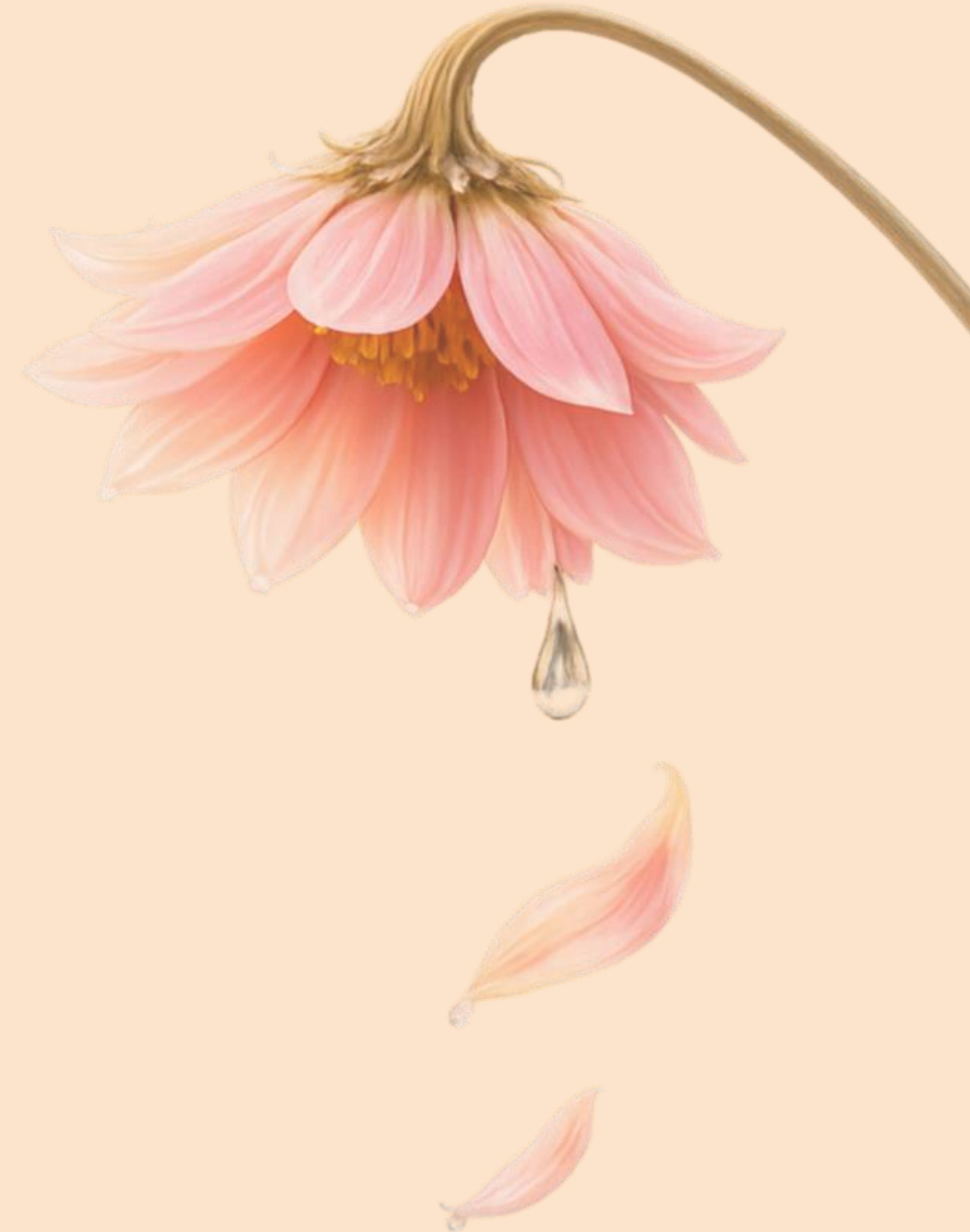
Beginfase

- Advies maximaal 50cc water / dag
- Orale medicatie stoppen of roteren

Beginfase

- Meestal enkele dagen
- Waarin acuut of geleidelijk gestopt wordt
- Wordt vaak goed verdragen door:
 - Afname eetlust
 - Aanmaken van endorfines
 - Sufheid

Stervensfase

- Normaal stervensproces
- Denken raakt vertraagd, soms verwardheid
- Meer periodes van diepe slaap
- Klachten dienen behandeld volgens de richtlijnen

Stervensfase

- Bij refractaire klachten start continue palliatieve sedatie
- Levensverwachting < 2 weken als patiënt bewezen gestopt is met eten en drinken
- Floor is heel tevreden overleden na 13 dagen

Take home

- BSTED berust op **bewust stoppen** en is een **weloverwogen beslissing** van de patiënt en is een natuurlijke dood
- Wilsverklaring **ondersteunt** zorgprofessionals en naasten maar is niet verplicht
- Bij vragen consulteer het palliatief team

Bronnen

- KNMG (2024). *Handreiking Zorg voor mensen die bewust stoppen met eten en drinken om het levenseinde te bespoedigen*. (Herziene versie).
- Integraal Kankercentrum Nederland/Pallialine. (2018). *Richtlijn Zingeving en spiritualiteit in de palliatieve fase*. Geraadpleegd via <https://www.pallialine.nl/zingeving-en-spiritualiteit>.
- Erasmus MC. (2026). *Rapport levensbeëindiging in eigen regie in Nederland*. Geraadpleegd via https://erasmusmc-amazingerasmusmc.s3.eu-central-1.amazonaws.com/wp-content/uploads/2026/02/13111531/Rapport-Levensbeeindiging-in-eigen-regie-in-Nederland_def_140226.pdf
- Haak, G. (Regisseur). (2021). *Dertien dagen* [Documentaire]. NPO Doc.

